

MAKÜ

SAĞLIK BİLİMLERİNDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

CURRENT PERSPECTIVES ON
HEALTH SCIENCES

Review Article

An overlook to older women's poverty

Yaşlı kadın yoksulluğuna genel bir bakış

Nurvet BÜYÜKYÖRÜK

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Burdur, Türkiye

Received 13.01.2021

Accepted 28.02.2021

Published Online 30.06.2021

Article Code CPHS2021-1(1)-1

Keywords

aging
women's poverty
old age's poverty

Anahtar kelimeler

yaşlılık
kadın yoksulluğu
yaşlı yoksulluğu

Corresponding Author

N. BÜYÜKYÖRÜK
nbuyukyorkuk@mehmetakif.edu.tr

ORCID

N.Büyükyörük
0000-0003-0547-8399

Abstract

Old age is a period in which social problems that already exist for women intensify and become heavier. Social, cultural, and traditional social structure restricts women's social life from birth and subordinates them. It also prevents them from reaching equal services, opportunities, and resources as men and benefiting from many basic needs that are necessary for them to have an acceptable life level. This process continues in old age as well. Poverty affects women who have many disadvantages throughout their lives, more profoundly in old age. Women in this period face several social, cultural, physical, and economic problems caused by both being old and being a woman. This condition creates a double disadvantageousness. The unequal position of women against men within the family and social structure prevents them from reaching the labor force, education, and other resources and weakens them socially and economically in old age. In the light of this information, this review aims to emphasize the effect, importance, and causes of poverty on older women.

Öz

Yaşlılık, kadınlar için zaten var olan toplumsal sorunların daha da kendini gösterdiği ve ağırlaştığı bir dönemdir. Sosyal, kültürel ve geleneksel toplum yapısı kadınların doğumdan itibaren toplumsal yaşamlarını sınırlayarak ikincil konumda olmalarına, erkeklerle eşit hizmetlere, fırsatlara ve kaynaklara ulaşmalarına neden olurken bu durum onları kabul edilebilir bir yaşam seviyesi sürdürebilmeleri için gerekli olan birçok temel gereksinimden yararlanamamasına neden olmaktadır. Bu süreç yaşlılıkta da devam etmektedir. Yoksulluk, hayatları boyunca birçok açıdan dezavantajlı olan kadınları yaşlılıkta daha da derinden etkilemektedir. Kadınlar bu süreçte hem yaşlı olmanın hem de kadın olmanın getirdiği birçok sosyal, kültürel, fiziksel ve ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum çifte dezavantaj yaratmaktadır. Kadınların aile ve toplumsal yapı içerisinde erkekler karşısındaki eşitsiz konumları onların işgücüne, eğitime ve diğer kaynaklara erişimini engellemekte, bu da yaşlılık döneminde kadını sosyal ve ekonomik anlamda güçsüz kılmaktadır. Bu derlemenin amacı, veriler ışığında yoksulluğun yaşlı kadınlar üzerindeki etkisini, önemini ve nedenlerini vurgulamaktır.

To cite this article:

Büyükyörük N. An overlook to older women's poverty . Curr Perspect Health Sci, 2021;2(1): 01-06.

GİRİŞ

Dünyada ve Türkiye’de yaşlı nüfusun giderek artması ile beraber değişen toplum yapısı yaşlılığı önemli bir sorun haline getirmiştir. Toplumda yaşlı nüfusun artması hem toplumun yapısını oluşturan bileşenleri etkilemekte hem de etkilenen bu yapı bileşenleri yaşlılığı daha da dezavantajlı hale getirmektedir (1).

Nüfusun yaşlanması, son yıllarda ön plana çıkan en önemli demografik olgulardan biridir. Yirminci yüzyılla birlikte tıp, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler sonucu doğum oranlarının azalması bu süreçteki temel etkiyi oluşturmaktadır (2). Öte yandan sağlık alanında ortaya çıkan gelişmeler de insanların yaşam süresini uzatmış bu durum her yıl yaşlı nüfusun artmasına yol açmıştır (3).

Son yıllarda yaşanan demografik değişim ve dönüşümler ile birlikte gelecekte yaşlı kadınlar açısından ortaya çıkabilecek risklerin; bireylerin cinsiyetlerinden değil, yaşamları boyunca cinsiyetlerine bağlı olarak yaşadıkları toplumsal ve kültürel dezavantajlardan kaynaklandığı bilinmektedir (4). Kadınların yenidoğan döneminden itibaren birçok alanda dezavantajlı konumda oldukları göz önünde bulundurulduğunda, asıl sorunun yaşlılığın getirdiği sorunlardan ziyade bir anlamda kadın olmak üzerine kurulduğu görülmektedir (5). Bu bilgiler ışığında bu derlemenin amacı, yoksulluğun yaşlı kadınlar üzerindeki etkisini, önemini ve nedenlerini vurgulamaktır.

Yaşlılık Kavramı ve Demografik Durum

Yaşlılık; bireylerin bedensel, psikolojik ve sosyal açıdan bağımsızlığını yitirdiği, yaşam alanlarında yaygın kayıplar yaşadığı, bu süreçte çocukluktaki gibi yeniden bağımlı duruma geçilen bir yaşam dönemidir. Bu döneme farklı kültürlerde farklı anlamlar yüklenmekle birlikte genel olarak insan yaşamının son aşaması olarak kabul edilmektedir. Bu süreç genelde bireyin yaşına bağlı tanımlanmasına rağmen farklı sosyo-kültürel ortamlara göre değişmektedir. Farklı gelişmişlik düzeyi olan toplumlarda bireyini yaşam deneyimleri, rolleri, yaşadıkları sosyalleşme süreçleri yaşa bağlı olarak değişmekte ve kültüre bağlı olarak farklı anlamlar kazanabilmektedir (6). Yaşlanma kavramı ise, sadece insanların dış görünüşlerinde meydana gelen fiziksel değişimleri kapsamayan

“çok boyutlu ve çok yönlü” bir süreçtir (7).

Evrensel bir fenomen olan nüfus yaşlanması, dünya çapında meydana gelen daha geniş sosyal ve ekonomik değişimlerle meydana gelmektedir. Doğurganlıktaki azalma, evlilik, birlikte yaşama ve boşanma modellerindeki değişiklikler, genç nesiller arasında artan eğitim seviyeleri, kırsaldan kente ve uluslararası göçün devam etmesi ve hızlı ekonomik gelişmeyle birlikte kentleşme, yaşlıların içinde bulunduğu bağlamı yeniden şekillendirmektedir (2). Dünyadaki birçok ülkede yaşlı nüfus popülasyonunun oran ve sayısında artış yaşanmaktadır. Nüfus tahminlerine göre dünyada 727 milyon birey 65 yaş ve üzerindedir. 2020 yılında %9,3 olan 65 yaş ve üstü dünya nüfusunun önümüzdeki 30 yıl içinde iki kat fazla artarak 2050 yılında 1,5 milyar yaşlı nüfusa (%16.0) ulaşacağı bildirilmektedir (8).

Dünyadaki yaşlı nüfusun cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde; 2017 yılında 60-79 yaş grubundaki erkek oranı %41.0 iken kadın oranı %45.0, 80 yaş üzerindeki erkek oranı %6.0 iken kadın oranı %9.0’dur. 2050 yılında 80 yaş üzerindeki yaşlı erkek oranının %8.0, yaşlı kadın oranının ise %12.0 olacağı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla kadınların erkeklerden daha uzun yaşadığı ve ortalama olarak ileri yaşlarda yaşlıların çoğunluğunu oluşturacağı bildirilmektedir (9).

Yaşlılık, bireyleri yoksullaştırdığı gibi var olan yoksulluğun derinleşmesine de yol açmaktadır. Yaşlı bireylerin, bu dönemde giderek artan fiziksel yetersizlikleri ve çalışmaya engel olan sağlık durumları nedeniyle gelir getirici işlerde çalışmamaları onları yoksulluk riskiyle yüz yüze getirmektedir. Türkiye’de yaşlı nüfusun yoksulluk oranı %16.4 olmuştur. Bu oranın cinsiyete göre durumu incelendiğinde, yoksul yaşlı erkek nüfus oranı 2018 yılında %14.4 iken, yoksul yaşlı kadın nüfus oranı ise 2018 yılında %17.9 olarak bulunmuştur (10). Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü’nün (OECD-Organisation For Economic Co-Operation and Development) raporuna göre de yaşlı kadınlar yaşlı erkeklere göre daha fazla risk altında yaşamaktadırlar. Yaşlı kadınlar için ortalama yoksulluk oranı %15.7 iken yaşlı erkekler için %10.3 olarak saptanmıştır. Rapora göre bunun nedeni, yaşlı kadınların emeklilik gelirlerinin düşük olmaması ve yaşam sürelerinin daha uzun olması sayılmaktadır (11).

Yaşlı kadınların yoksulluk oranının yaşlı erkeklerden daha yüksek olması şüphesiz kadınların daha önceki yaşam dönemlerinde ücretli ve sigortalı bir işte çalışma imkânlarının erkeklere göre daha düşük seviyede olmasından kaynaklanabilmektedir. Dolayısıyla yaşlı kadınlar yaşlılık döneminde yoksulluk riskiyle daha fazla karşılaşmaktadır (12).

Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu

Yoksulluk, tarihin her döneminde olduğu gibi günümüzde de çoğu ülkenin baş etmekte zorunda kaldığı önemli bir toplumsal sorundur. Yoksulluk teriminin sözlük anlamı; “genellikle maddi kaynaklardan, bazen de kültürel kaynaklardan yoksun kalınma durumu” şeklinde ifade edilmektedir (13). Yoksulluğa yönelik olarak yapılacak en genel tanımlama ise insanların temel gereksinimlerini karşılayamama durumudur. Yoksulluğu iki şekilde tanımlamak mümkündür. Bunlardan birincisi dar anlamda, ikincisi ise geniş anlamda yoksulluktur. Dar anlamda yoksulluk; açlıktan ölme ve barınacak yeri olmama durumu iken (mutlak yoksulluk da denilebilir), geniş anlamda ise; gıda, giyim ve barınma gibi olanakları yaşamlarını devam ettirmeye yettiği halde toplumun genel düzeyinin altında kalmasını ifade etmektedir (14). Başka bir tanıma göre ise, sadece gelirden yoksun olmanın ötesinde doğası gereği ekonomik, sosyal ve politik yönleri olan çok boyutlu ve karmaşık bir durum olarak görülmeyle birlikte fırsat yoksunluğunu da kapsamaktadır (15).

Yoksulluğun kadınlaşması kavramı ilk kez D. Pearce 1978 yılında yayınladığı bir makalesinde kullanmıştır. Pearce çalışmasında, 1970’lerden sonra Amerika’da çekirdek aile anlayışının sarsılması ve artan boşanmalar sonrasında çocuklarıyla yalnız yaşayan kadınların sorunlarını tanımlamak için kullanmıştır. Boşanmaların artması ile tek ebeveynli aile modeli toplumda daha görünür olmaya başlamakta ve bu model genellikle anne ve çocuklardan oluşmaktadır. Bu durum kadın ebeveynin iş piyasası ile olan bağına zayıflattığı gibi istihdam edilme ihtimalini de azaltmaktadır. Böylece kadın, yoksullukla karşı karşıya kalmaktadır (16, 17).

Daha sonraki yıllarda yapılan birçok çalışma yoksul kadınların sayısının yoksul erkeklerin sayısından daha fazla olmasının yanı sıra, yoksulluğun kadınlar ve erkekler tarafından farklı şekillerde deneyimlendiğini de ortaya koymaktadır (18,

19). Buna istinaden 1995 yılında 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı’nda da “Yoksulluğun Kadınlaşması” konusu gündeme gelmiştir (16). Kültürel normlar ve değerler, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve erkeklerle kadınlar arasındaki güç dinamikleri nedeniyle kadınlar yoksulların çoğunluğunu oluşturmaktadır. Kadın oldukları için karşılaştıkları toplumsal dezavantaj ve eşitsizlik, yoksulluk deneyimlerini erkeklerinkinden farklı boyutta şekillendirmekte, kırılma noktalarını arttırmakta ve yoksulluktan çıkılmalarını zorlaştırmaktadır. Çoğu toplumda cinsiyet normları kadınların rolünü ev içi sorumlulukları ve bakımla, erkeklerin rolünü ise ev dışındaki üretken faaliyetlerden sorumlu olarak tanımlamaktadır. Bu normlar, kadınların ve erkeklerin eğitim, istihdam, arazi ve kredi gibi üretim kaynaklarına erişimini tanımlayan kurumsal politikaları ve yasaları etkilemektedir. Dünyanın dört bir yanından birçok kanıt üretim kaynaklarına ulaşma konusunda kadınların erkeklere göre daha dezavantajlı olduğunu göstermektedir. Kalıcı cinsiyet eşitsizliği ile kadın ve erkek rolündeki farklılıklar, kadın yoksulluğunun nedenlerini, deneyimlerini ve sonuçlarını büyük ölçüde etkilemektedir (20).

Kadının toplumsal statüsündeki ikincil olma durumu, kadını güçsüz ve erkeğe bağımlı kılan politik yaklaşımlar ve uygulamalar da kadın yoksulluğunu artırıcı nedenler arasında yer almaktadır. Eğitim olanaklarından yoksun, mesleği olmayan, enformel sektörde ve sosyal güvencesiz çalışan, korunmasız kalan kadının yaşamını sürdürmesi için yoksulluk kaçınılmaz bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır (21).

Yaşlılık ve Yoksulluk İlişkisi

Son dönemlerde yaşam süresinin uzaması erkek ve kadın için farklı sonuçlar meydana getirmektedir. Kadınların, erkeklerle göre yaşam sürelerinin daha uzun olduğu belirlenmiştir. Türkiye geneli için doğuştan beklenen yaşam süresi ortalama 78.6 yıl olarak saptanmış olup, erkeklerde bu süre 2013-2015 döneminde 75.3 yıl iken, 2017-2019 döneminde 75.9 yıla, kadınlarda ise 80.7 yıldan 81.3 yıla yükselmiştir (22). Fakat kadınların erkeklerden daha uzun yaşamaları onların birçok sorunla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, kadınların yaşlılıkta yalnız kalma durumları artmakta ve yaşamları boyunca deneyimledikleri ayrımcılık biriktiği için yaşlılık dönemini kadınlar daha olumsuz şartlarda yaşamaktadırlar.

Birleşmiş Milletler'in raporuna göre de dünyada yalnız yaşayan 65 yaş üzeri kadın oranı %24.0 iken erkek oranı %11.0'dir. Bu durumda yaşlı kadınların yalnız olması birçok psiko-sosyal sorunlara ve yoksulluğa neden olabilmektedir (8). Yetişkinlik döneminde herhangi bir ücretli ve gelir getirici bir işte çalışmayan ya da emekli aylığı almaya hak kazanma koşullarını yerine getiremeyen ve sosyal güvenceden yoksun kadınların yaşlılık döneminde yoksulluk riskiyle karşılaşmaları kaçınılmazdır. Cinsiyet eşitsizliği, çalış(a)mama ve sosyal güvencesizlik gibi nedenler kadını erkeğe bağımlı kılmakta, erkeğin ölmesi ya da boşanma durumunda ise düzenli gelir ve sosyal güvencesiz kalan kadınlar, diğer kadınlara göre daha yoksul olmaktadır (12, 23, 24). Daly ve Rake (25) de uzun ömürlülükteki cinsiyet farklılıklarını değerlendiren çalışmalarında, bir eşin kaybıyla ilişkili risklerden en çok etkilenenlerin kadınlar olduğunu saptamışlardır. Dolayısıyla medeni durum, yaşlı bir kadının yoksulluk içinde yaşayıp yaşamayacağı konusunda önemli bir faktördür. Tamamlayıcı yoksulluk ölçümü verilerine göre, hiç evlenmemiş kadınların %26.1'i yoksulluk içinde yaşarken, evli kadınların yalnızca %4.9'u yoksuldur. Bu rapora göre, yaşlı kadınların yoksulluğunun temel nedenleri arasında bakım sorumlulukları, ücret açığı veya düşük ücretli çalışma, sağlık maliyetlerinin artması, eşin ölümü ya da boşanma, servet açığı, ayrımcılık ve aile içi şiddet olarak yer almaktadır (26). Smeeding ve Sandström'un (27) yaptığı uluslararası bir çalışmada, yalnız yaşayan yaşlı kadınların, tüm yaşlı kadınlardan veya tüm yaşlılardan daha yüksek yoksulluk oranlarına sahip olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmaya göre, yaşam düzenlemelerinde ve ileri yaşın yoksulluk riskini artırma eğiliminde cinsiyetin etkili olduğu da saptanmıştır.

Arun ve Karademir Arun'un (24) yaptığı çalışmada da, yaşlı erkeklerin %90.3'ü evliyken, yaşlı kadınlarda evli olanların oranı %52.0'ye kadar düştüğü belirlenmiştir. Çalışmada, yaşlı kadınların erkeklere göre daha erken yaşlarda eşlerini kayb ettikleri ve tekrar evlenmedikleri görülmektedir. Özellikle daha ileri yaşlarda, medeni durum kadınlar açısından daha da göze çarpmakta; 90 yaşın üstündeki evli erkeklerin oranı %40.0 iken, bu yaş grubundaki evli kadınların oranı ise sadece %5.7'dir. Görüldüğü gibi yaşlı kadınlar toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından dolayı eşleri öldükten sonra evlenmeyerek yalnızlığa ve yoksulluğa mahkûm edilmekte ya da birçok yönden başka bir bireye ya da kuruma bağımlı hale gelmektedir.

Kadınlar erkek egemen toplumda ikincil konumda olması ve toplumsal cinsiyet rollerindeki eşitsizlik nedeniyle eğitim, istihdam ve kamusal alana katılım konusunda daha sınırlı fırsatlara sahip olmaktadır. Bunun sonucunda, karşılaştıkları dezavantajlı durumlar ve ayrımcılıklar, onların yaşlılığa uyumunu ve kaliteli bir yaşam sürmelerini etkilemektedir. Yalnız yaşayan yaşlı kadınlar eşlerini kayb ettikleri için sosyal güvencesizlik, gelir yoksunluğu ve yoksulluk yaşayabilmektedir (24, 28, 29). Dolayısıyla yetişkinlik dönemlerinde eğitim sürecinden mahrum kalan ve çalışma hayatına katılma şansı çok az olan kadınların büyük bir kısmı yaşlılık dönemlerinde kendilerini istedikleri gibi ifade edememe, günlük yaşam uygulamalarını karşılamakta zorluk çekme gibi olumsuz durumlar nedeniyle kendilerini güvensiz, yalnız, huzursuz ve korku içerisinde hissetmekte, depresyona yakalanma riskleri erkeklere göre daha fazla artmaktadır (28, 30, 31).

Kadınlara uygulanan cinsiyetçi iş bölümünün yanı sıra, kaynak ve fırsatların kadınlar aleyhine eşit olmaması, kadınların istihdama katılmalarını engelleyici etkisini yadsımamak gerekmektedir. Aynı zamanda kadınlar evlendikten sonra da bakım yükümlülüğü nedeniyle istihdam piyasasından erken çekilmek zorunda kalmakta, ya da çalışma hayatları annelik ve çocuk bakımı gibi işlerle kesintiye uğramaktadır. Bu durum emeklilik döneminde sosyal güvencesizliğe neden olurken buna ekonomik gelirin kaybı da eklenince daha dezavantajlı bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda hangi yaş grubunda olursa olsun, kadın yoksulluğunun toplumsal cinsiyet örüntülerinden ayrı düşünülmemeyeceği çok açık ortadadır (18, 32).

Yaşlı kadınların emeklilik öncesi karşılaştıkları doğal dezavantajlar, erkeklerden daha düşük emeklilik gelirine sahip olmalarına ya da emeklilik gelirinin hiç olmamasına neden olmaktadır. Evlilik, boşanma ve doğum gibi yaşam olaylarının etkisi kadınların işgücü piyasasına katılımını ve dolayısıyla emeklilik hükümlerine sahip olma durumlarını etkilemektedir (18, 23, 33). Türkiye'de yaşlıların emekli durumlarına bakıldığında % 79.4'ünü erkekler oluşturmaktadır. Kadın emekli oranlarının bu derece düşük olması ve yaşlanmayla birlikte gelirden yaşanan azalma yaşlıları ve özellikle de yaşlı kadınları daha güçsüz ve bağımlı kılmaktadır. Bu bağlamda kadınların düşük eğitim düzeyleri nedeniyle iş gücüne katılamamasına, emeklilik haklarından ve sosyal güvenceden yoksun olmasına bu da onları yaşlılık döneminde sosyal dışlanma, yalnızlık ve yoksullukla karşı karşıya getirmektedir (34).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çokboyutlubir sorun olan yoksulluk kadınların toplum içindeki mağduriyetinin en önemli nedenlerinden biridir. Yoksul kadın işgücünden, eğitimden ve temel hizmet kurumlarından dışlanma gibi yoksunluklarla çevrilidir. Bu yoksunluklar kadında ilerleyen zamanla birlikte özgüvensizlik, yalnızlık ve çaresizlik gibi psikolojik rahatsızlıklara neden olurken topluma olan aidiyet bağlarını da zayıflatmaktadır (35). Kadın yoksulluğunun artmasına önemli etkisi olan nedenler arasında aile yapısının değişmesi, boşanmaların artması, bakım sorumlulukları, eğitime yetersiz erişim, istihdama katılamama veya kayıt dışı çalışma sayılabilmektedir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığından dolayı bakım ve ev içi sorumlulukları orantısız bir şekilde kadınlara yüklenmesi, onların hem istihdama katılmalarını zorlaştırmakta hem de iş yaşamındaki fırsatları ve hareketliliği kısıtlamaktadır. Ömür boyu kazancın daha düşük olması, bir kadının emeklilik için birikim yapma becerisini etkilemektedir. Daha uzun yaşam beklentisi, daha yüksek sağlık bakım masrafları, boşanma ya da eşin ölümü yaşlı bir kadının yoksulluğa karşı savunmasızlığını artırmaktadır. Yapısal ve sistemik sorunlar nedeniyle yaşlı kadınlar, onları emekliliğe taşıyacak kaynakları bulmakta zorluk çektiği için ileriki yaşlarda yoksullukla karşı karşıya gelmektedir.

Yaşlı kadın yoksulluğunu önlemeye yönelik geliştirilecek politikaların özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri göz önüne alınarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Aynı zamanda tek başına yaşayan yaşlı kadınların gereksinimleri doğrultusunda bakım, barınma ve ekonomik desteğin sağlanarak güvenli yaşam koşullarının oluşturulmasına yönelik düzenlemeler de önem taşımaktadır.

Conflict of interest/Çıkar çatışması: Yazarlar ya da yazı ile ilgili bildirilen herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKLAR

1. Büyükyörük N. Yaşlılık Sosyolojisi. Şahin DS, editör. Toplumsal Yapı ve Yaşlılık. Bursa: Ekin Yayınevi; 2020. s. 91-106.
2. Kalinkara V. Nüfusun Yaşlanması ve Toplumsal Boyutları. Ceylan H, editör. Yaşlılık Sosyolojisi Ankara: Nobel Kitabevi; 2016. s. 21-40.
3. Hablemitoğlu Ş. Yaşlanmanın Kadınlaşması. Ceylan H, editör. Yaşlılık Sosyolojisi.

Ankara: Nobel Kitabevi; 2016. s. 119-38.

4. Irmak HS and Artan T. Feminist gerontoloji bağlamında yaşlılığın kadınsallaşması. Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi. 2018;5(2):236-43.
5. Tufan İ. Birinci Türkiye Yaşlılık Raporu. Antalya: GeroYay; 2007.
6. İçli G. Sosyal Statü ve Rol Bağlamında Yaşlılık. Ceylan H, editör. Yaşlılık Sosyolojisi Ankara: Nobel Kitabevi; 2016. s. 41-59.
7. Tufan İ. Türkiye’de Yaşlılığın Yapısal Değişimi. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları; 2014.
8. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. World Population Ageing 2020 Highlights: Living arrangements of older persons. Working Paper No. ST/ESA/SER.A/451. New York.: United Nations Publication; 2020. Erişim: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesapd-2020_world_population_ageing_highlights.pdf. Erişim tarihi: 08.01.2021.
9. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Division. P. World Population Prospects: The 2017 Revision, Key Findings and Advance Tables. Working Paper No. ESA/P/WP/248. 2017. Erişim: https://population.un.org/wpp/publications/files/wpp2017_keyfindings.pdf. Erişim tarihi: 10.01.2021.
10. Türkiye İstatistik Kurumu. İstatistiklerle Yaşlılar 2019. Erişim: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2019-33712>. Erişim tarihi: 11.02.2021.
11. Organisation For Economic Co-Operation and Development. Old-age income poverty, in Pensions at a Glance 2019: OECD and G20 Indicators. . Paris: OECD Publishing; 2019.
12. Karadeniz O, Durusoy Öztepe N. Türkiye’de yaşlı yoksulluğu. Çalışma ve Toplum. 2013;38(3):77-102.
13. Marshall G. Sosyoloji Sözlüğü. İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları; 1999.
14. Erdoğan G. Türkiye’de ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler. Aktan CC, editör. Yoksullukla Mücadele Stratejileri. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını; 2002.

15. Temiz HE. Dünyada kronik yoksulluk ve önleme stratejileri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*. 2008;17(2):61-100.
16. Ünlütürk Ulutaş Ç. Yoksulluğun kadınlaşması ve görünmeyen emek. *Çalışma ve Toplum*. 2009;2(21):25-40.
17. Uçar C. Kadın yoksulluğu ile mücadelede sosyal politika araçları ve etkinlikleri. [Uzmanlık Tezi]. Ankara: T.C. Başbakanlık; 2011.
18. Ginn J. Gender, pensions and the lifecycle: how pensions need to adapt to changing family forms: Policy Press; 2003.
19. Moghadam Valentine M. The 'Feminization Of Poverty' And Women's Human Rights. UNESCO: Paris; 2005.
20. Aragon J MM. Global Women's Issues: Women in the World Today, Extended Version. : United States Department of State; 2018.
21. Çamur Duyan G. Yoksulluğun kadınlaşması: Altındağ örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 2010;21(21):19-29.
22. Türkiye İstatistik Kurumu. Hayat Tabloları, 2017-2019. 2020. Erişim: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tabloları-2017-2019-33711>. Erişim tarihi: 21.02.2021.
23. Buz S. Toplumsal cinsiyet ve yoksulluk odağında yaşlılık olgusu. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E Dergisi*. 2015;1304:1-10.
24. Arun Ö, Kandemir Arun B. Türkiye'de yaşlı kadının en büyük sorunu: Dulluk. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*. 2011;10(4).
25. Daly M, Rake K. Gender and the Welfare State: Care, Work and Welfare in Europe and the USA (Cambridge: Polity). MARIETTA MORRISSEY. 2003;108.
26. Christ A, Gronniger T. Older Women and Poverty. 2018.
27. Smeeding TM, Sandstrom S. Poverty and income maintenance in old age: A cross-national view of low income older women. LIS Working Paper Series; 2005.
28. Buz S, Beydilli E. Ankara örneğinde yalnız yaşayan yaşlı kadınların gereksinimleri. *Journal of International Social Research*. 2015;8(37).
29. Dağ A. Toplumsal cinsiyet bağlamında yaşlılık ve sosyal dışlanma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2016;4(28):480-500.
30. Hacıhasanoğlu R, ve, Yıldırım A. Erzincan Huzurevinde yaşayan yaşlılarda depresyon ve etkileyen faktörler. *Türk Geriatri Dergisi*. 2009;12(1):25-30.
31. Dişçigil G, Gemalmaz A, Başak O, Gürel FS, Tekin N. Birinci basamakta geriatrik yaş grubunda depresyon. *Turkish Journal of Geriatrics*. 2005;8(3):129-33.
32. Buz S. Yaşlı bireylere yönelik yaş ayrımcılığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 2015;14(53):268-78.
33. Fodor E. A different type of gender gap: how women and men experience poverty. *East European Politics and Societies*. 2006;20(1):14-39.
34. Arpacı F. Türkiye Emekli Profili. Ankara: Türkiye Emekliler Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları; 2012.
35. Alptekin D. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Örüntüsünde Kadının Yoksulluğu ve Yoksunlukları. Topçuoğlu A, Aksan G, Alptekin D, editörler. *Yoksulluk ve Kadın*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları; 2014. s. 15-34.